

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА РАДА
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

**Інтеграція кліматичних знань
в освітній процес
закладів загальної середньої та позашкільної освіти**

**(збірка конспектів уроків, занять та виховних заходів
учасників Циклу тренінгів з кліматичної освіти
«Клімат змінюється. Час діяти!»)**

Тернопіль

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА РАДА
УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ОБЛАСНИЙ ЦЕНТР ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ**

**Інтеграція кліматичних знань в освітній процес
закладів загальної середньої та позашкільної освіти**

**(збірка конспектів уроків, занять та виховних заходів
учасників Циклу тренінгів з кліматичної освіти
«Клімат змінюється. Час діяти!»)**

Тернопіль

Редакційна колегія:

1. Хома О.З., начальник управління освіти і науки Тернопільської обласної державної адміністрації;
2. Вербицький В.В., директор Національного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді Міністерства освіти і науки України, доктор педагогічних наук, професор, академік Академії наук вищої освіти України, Голова ВГО «Спілка освітян України»;
3. Вітенко І.М., заступник директора з науково-методичної роботи та міжнародного співробітництва Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти.
4. Герц І.І. – директор Тернопільського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, заслужений працівник народної освіти України;
5. Шум'як Н.Р. – керівник гуртків Тернопільського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді.

Відповідальні за випуск: Герц І.І., Шум'як Н.Р.

Укладач: Шум'як Н.Р. – керівник гуртків Тернопільського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді, координатор проекту «Зміни клімату: освітній аспект».

Інтеграція кліматичної знань в освітній процес закладів загальної середньої та позашкільної освіти (збірка конспектів уроків, занять та виховних заходів учасників Циклу тренінгів з кліматичної освіти «Клімат змінюється. Час діяти!» м. Тернопіль)

Збірник підготовлено з оригіналів матеріалів авторів без літературного редагування. Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів та посилань у текстах несуть автори конспектів.

ЗМІСТ

Шум'як Н.Р. ПЕРЕДМОВА. ЗМІНИ КЛІМАТУ: ОСВІТНІЙ АСПЕКТ 5

КОНСПЕКТИ УРОКІВ ТА ЗАНЯТЬ

Шум'як Н.Р. КЛІМАТ ЗМІНЮЄТЬСЯ. ЧАС ДІЯТИ! (тренінг з кліматичної освіти для учнівської молоді) 6

Сидій У.Я. ПРИРОДНІ КЛІМАТИЧНІ ЯВИЩА: ЗЛИВИ, ГРАД, СУХОВІЇ, ПИЛОВІ БУРІ, ПОСУХИ, ОЖЕЛЕДЬ. ОСОБЛИВОСТІ КЛІМАТУ МІСЦЕВОСТІ. СЕЗОННІ ЗМІНИ У ПРИРОДІ (конспект заняття гуртка «Природа рідного краю») 9

Купчак Л.Г. ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА ТА ЇХ ПРОЯВ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ (урок з географії) 20

Карашивська М.П. ПРОСТІ ЕНЕРГЕТИЧНІ РІШЕННЯ ПРОТИ ЗМІН КЛІМАТУ (Урок-подорож з математики, 5 клас) 24

Лисай Г.В. ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ ВИШЕННЯ. ЗМІНИ В ПРИРОДІ, ЩО ВИНИКАЮТЬ ВНАСЛІДОК ПРИРОДНИХ ЧИННИКІВ І ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ (урок з природознавства, 5 клас) 30

Оліяр В.І. КЛІМАТ ЗМІНЮЄТЬСЯ. ЧАС ДІЯТИ! (заняття з екології) 34

Ромасишин Г.П., Дудас М.В., Корнійчук О.М. ЗМІНИ КЛІМАТУ (заняття факультативу) 40

Мисак Г.Я. ЕКСКУРСІЯ ПО МІСТУ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ІЗ СІНАНТРОПНИМИ ВИДАМИ РОСЛИН І ТВАРИН (заняття гуртка «Природа рідного краю») 54

Фічка Л.Б. ЗНАЧЕННЯ РИБ У ЖИТТІ ЛЮДИНИ. РИБНЕ ГОСПОДАРСТВО. ОХОРОНА РИБ (заняття з екології) 59

Каменярська Л.Р. ЛИСТОК. ПРОСТІ І СКЛАДНІ ЛИСТКИ, ЇХ РІЗНОМАНІТНІСТЬ (конспект заняття гуртка «Рослини символи України») 65

<i>Данилів М.Є.</i> ПОГОДА. ПРОГНОЗ ПОГОДИ (урок географії для 8 класу)	71
<i>Дулеба У.В.</i> РІЗНОМАНІТНІСТЬ ТВАРИН. ЗНАЧЕННЯ ТВАРИН У ПРИРОДІ І ЖИТТІ ЛЮДИНИ (конспект заняття гуртка «Юні друзі природи»)	78
<i>Макар І.М.</i> ПОГОДА І СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА НЕЮ (урок з географії)	84
<i>Василькевич С.І.</i> ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНФЛІКТ. ЗМІНИ КЛІМАТУ І ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ. (урок-тренінг з основ здоров'я, 9 клас)	91
<i>Проць Г.Д.</i> ЯК ОХОРОНЯТИ ПОВІТРЯ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ (урок з природознавства, 3 клас)	105
<i>Мельник О.М.</i> ЕНЕРГЕТИКА ТА ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ (урок-симпозіум)	110
<i>Лупійчук О.В.</i> ССАВЦІ: ОСОБЛИВОСТІ БУДОВИ, СПОСОБИ ЖИТТЯ (урок з біології)	120
<i>Бочарська О.Я.</i> ПОГОДА І НЕБЕЗПЕЧНІ ПОГОДНІ ЯВИЩА. ПРОГНОЗ ПОГОДИ. СИНОПТИЧНА КАРТА. (тренінг)	127
<i>Солонинка Р.Т.</i> ЗАГАЛЬНІ РИСИ КЛІМАТУ УКРАЇНИ (конспект уроку з географії для глухих дітей, 8 клас)	135
<i>Соколік Л.А.</i> ПРИСТОСУВАННЯ ОРГАНІЗМІВ ДО ПЕРІОДИЧНИХ ЗМІН УМОВ СЕРЕДОВИЩА (природознавство, 5 клас)	137
<i>Яремко О.Р.</i> СЕРЦЕВО-СУДИННІ ХВОРОБИ ТА ЇХ ПРОФІЛАКТИКА (урок з біології, 8 клас)	147
<i>Кухарська Т.А.</i> ДРУГЕ ЖИТТЯ РЕЧЕЙ (проект)	154
<i>Березицька М.М.</i> ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКИ КОМПОНЕНТІВ ЛАНДШАФТУ: РЕЛЬЄФУ, КЛІМАТУ, ГРУНТІВ, ВОДНИХ РЕСУРСІВ, РОСЛИННОГО І ТВАРИННОГО СВІТУ. (конспект заняття гуртка «Природа рідного краю»)	158

Підлісна В.Д. ЗАБРУДНЕННЯ ВОДНИХ ДЖЕРЕЛ, ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ
ПРОБЛЕМ (конспект уроку екології, 11 клас) 163

КОНСПЕКТИ ВИХОВНИХ ЗАХОДІВ

Степанець Л.Г. «ЗА НАС НІХТО ПЛАНЕТУ НЕ ВРЯТУЄ...» (Сценарій виступу
екологічної бригади «ЕКОС») 169

Ісаков В.Л. СУД НАД КЛІМАТОМ (виховний захід) 176

Топольницька О.А. ЕКОЛОГІЧНИЙ ЕРУДИЦІОН (екологічна гра) 185

Заполух Т.М. БРЕЙН-РИНГ З ЕЛЕМЕНТАМИ ТРЕНІНГУ (із курсу
природознавства, 5 клас) 194

Свірська О.В. СВЯТО КВІТІВ (конкурсно-розважальна програма для учнів 6-х
класів) 198

Кузь В.М. УКРАЇНСЬКИЙ ЯРМАРОК (сценарій театралізованої виховної
години) 206

Ратинська Л.Г. ЗБЕРЕЖЕМ НАШУ ЗЕМЛЮ БЛАКИТНОЮ (учнівська
конференція) 217

Когут М.З., Лукашова В.В. ZERO WESTE 223